

HERCEG ÁRPÁD

Szemünk, szemünk

TÖREDÉKEK JÓZSEF ATTILÁNAK

...és szemem mezején mostanában
elfér az egész világegyetem.
Háborgat nagy-nagy tülekedés,
zajos hopszla-hopszla,
cirkuszigazgatók feleselnek cirkuszigazgatókkal,
vergődik ezer partra vetett hal.
Csillagokon pokolgépeket robbogatnak.
(Újabb ritkán látogatlak.)

*

...ha most elnéznéd velem,
mint köt hálót szellő faleveleken —
a megfigyelnéd a rezgést, és amint
ez a terrorista évszak ránk tekint,
s azt is meglátnád, miféle fény
babráll újabb a fém levelén,
s tudnád — hisz valaki megsúgta neked —
hogy miféle új félelmek rejlenek,
dobognak, dobrogolnak a bordák mögött,
s szétmorzsolnál melán egy száraz rögöt —
ha tetten érne ismét az elmúlás,
megremegnél; Júdás! Júdás! Júdás!
kiabálnál. Mert a világ szívébe odaköltözött
a rabtartó háziúr. Az alkuvás

*

Ülünk együtt, mint kedves és fia.
Szívünkben most honos a harmónia.
Látható reszketésű csillagok
között szemünk, szemünk lobog.

*

A gondos elme harcunk segítse

A líra fordulatai

KÖLTÉSZETÜNK TEGNAP ÉS MA

Nem tudom, hogy más országokban van-e költészet napja, de azt hiszem, azon senki nem csodálkozik, hogy nálunk van. Bármily keveset tud valaki irodalmunkról, bármily kevésre emlékszik is tanulmányából, azt azért biztosan tudja, hogy a magyar irodalmat elsősorban a költészet jelentette évszázadokon keresztül. S nemcsak az volt irodalmunk sajátossága, hogy a líra vezető szerepet játszott benne, hanem az is, hogy áthatotta az egész szellemi életet, s döntően közrejátszott a nemzeti tudat formálásában. Kölcsey és Vörösmarty, Petőfi és Arany, Ady és Babits, József Attila és Illyés Gyula neve és munkássága nélkül nemcsak a magyar irodalomnak, hanem egyáltalán a magyar művelődésnek a története sem képzelhető el.

Legalábbis a reformkor óta megszakítás nélkül tartott ez a folyamat, s így szinte természetes volt, hogy az 1960-as évek nagy irodalmi felvirágzásának időszakában egy külön napot kapott a költészet József Attila születésnapján. 1963 óta jelenik meg a Szép versek című antológia ebből az alkalomból, amely mindig az elmúlt év legjelentősebbnek ítélt verspublikációinak ad helyet.

A hatvanas évek óta azonban nagyot fordult a világ, s nagy a változás a magyar irodalomban is. A hetvenes évek vége óta egyre többször esik szó az irodalmi értékrend változásáról, mégpedig többféle értelemben is. Mondják, hogy a magyar epika sok rangos teljesítményével önmaga korábbi színvonalára fölé nőtt. Emlégetik, hogy ezzel egy időben a líra iránti érdeklődés eredményeinél halványabb. Néhányan szinte a líra haláláról elmélkednek. Mindenki felfigyelhetett arra, hogy az irodalomnak a társadalmi életben elfoglalt szerepe — legalábbis a mindennapi társadalmi-politikai életben elfoglalt szerepe — fokozatosan csökkent, s arra is, hogy ma kevesebben olvasnak általában is, versét pedig különösen. Az irodalomnak nincs meg az a közvetlen, közéletet formáló-befolyásoló szerepe, mint ami a reformkortól a hatvanas évekig szinte mindig nagy volt. Egyesek azt teszik hozzá: „végre!” — mások pedig azt, hogy: „sajnos!”

Mindegyik állításnak van igazságtartalma, de ha a jelen eseményeit megpróbáljuk történelmi összefüggésekben látni, jóval bonyolultabb lesz a kép. A magyar epika ugyan valóban rangos színvonalon teljesít a hetvenes-nyolcvanas években, de vajon rangosabb-e az, mint volt az 1920-as években Krúdy, Kosztolányi, Móricz, vagy az 1960-as években Déry, Örkény, Sánta? S vajon valóban haldoklik a magyar líra? Biztos vagyok benne, hogy nem erről van szó. Egyrészt, ne feledjük, hogy a hatvanas évek ritka szerencsés történelmi pillanat volt a magyar társadalom számára, s ez a pillanat egybeesett azzal, hogy a magyar lírának az ötvenes évekbeli megújulása, poétikai-szemléleti forradalma a maga eredményeivel igen sok olvasóra hatott. Olyan évtized volt ez, amelyben a társadalmi fellendülés és a — végsősoron — azt tükröző irodalmi fellendülés erősítette egymást, s az aranykor illúzióját keltette. A nyolcvanas években semmiképpen nem látunk aranykort, s így természetes, hogy irodalmát sem szeretjük aranykorinak látni. S mivel közben megtörtént az irodalomnak az előbb már említett funkciómódosulása, a mindennapi társadalmi-politikai életben elfoglalt szerepének csökkenése, kétszeresnek látszik a veszteség: se aranykor, se nagy szerep. S mintha mindezt alátámasztaná az olvasási kedv hanyatlása.

Ha azonban az időben nemcsak visszafelé, hanem előrehaladva is történelmi távlatokban gondolkozunk, akkor látnunk kell azt is, hogy ezek a mai évek csak ily módon, csak hangsúlyozott „szűrkességükkel”, „prózaiságukkal”, gazdaságközpontú szemléletükkel alapozhatják meg a várva várt, de illúzióktól mentesen megvalósítandó újabb „aranykort”. Ez a prózai kor azonban minden tehertétele dacára is a líra életképességét bizonyítja. Nem halt meg, és nincs is igazán válságban a mai magyar líra. A magyar költészet most ugyanúgy létrehozta a maga jelentős életműveit, mint egy emberöltővel ezelőtt, s ha nyitottak, ha befogadásra készek maradunk, akkor megértjük, mit mond számunkra a költészet napja 1986-ban, s akkor 1986 minden napja a költészet napja is lehet.

VASY GÉZA

Groteszk — sokak szerint korunk optikája. Összetett, bonyolult, gyakorta kiismerhetetlen világunkban a lényeg megragadásának legadekvátabb módszere. A groteszk valóban virágkorát éli színpadokon, képzőművészetben, fotográfiákon, versekben. A részvétel és kivülről való ötvözet jellemzi. Egyszerre szenvedő alanya és kritikus szemlélője a jelenségeknek. Fejenállva, pörögve, mutatványok közepette ragadja meg a valóságot (vagy a valóság áll fejre, ölti ránk nyelvét görbe tükrökből, költözik cirkuszi sátor-tetők alá?). Egy bizonyos, a modern művészetek legnagyobb hatású alkotásainak lételeme a groteszk szemléletmód, az asszociatív szándék, a „megcsavart” realitás. Költészet napi összeállításunk e groteszk színeket és képzet-pályákat szeretné fölvilágitani.

CS. NAGY ISTVÁN

Kerül

A város avatásra kerül
a termés betakarításra kerül
a fürdőruha bemutatásra kerül
a természerkezet átalakításra kerül
a szandál árleszállításra kerül
a házasság fölbontásra kerül
az alkatrésztünpótlás biztosításra kerül
a biztosítás megvalósításra kerül
a reform finomításra kerül
a levél megírásra kerül
a vendég meghívásra kerül
a tó lehalászásra kerül
a szabadidő eltöltésre kerül
a fizetés elköltésre kerül
a terület bekerítésre kerül
a veszély elkerülésre kerül
a munka kerülésre kerül
a büntetés letöltésre kerül
a gól berugasra kerül
az élet élésre kerül
az élet halásra kerül
a holttest hamvasztásra kerül
a lélek föltámadásra kerül
a kerül használata folytatásra kerül

PÉNTEK IMRE

Laza keret

Cetlik, címek, telefonszámok,
lejárt jegyek, határidők,
a mássá válás jegyzőfűzetében
sietős rögtönzések.

Kinek ennyi a tartozása,
az követeléssel törleszt;
panel-világ ablakhierarchiaja:
tízemeletes burleszok.

ÁRPÁS KÁROLY

Tájékoztatók,
ülések,
eligazítások

Zsolozsma-zsongásba vált át a beszéd
vidráé fülem — merülvén bezárul
örvénylő csöndnek ha hallom neszt
fölvetem fejem — horgaszta eláru

Gyönyörök kerti üveggömbbe zárva
magunkba merülni nincs szebb alkalom
gerinetelen nyelv, nem anya —, árva!
üres istállóban frázis az alom

Kopott drapériák — az ajtók mögött
hivatlanok élnek tudatlan rendben
Nem halljuk Kisded vagy Férfi horog
ülés — határozat szünetében sem

POLNER ZOLTÁN

Művészbejáró

ez rendez nekem Shakespeare-t Dürrenmatt modorában ez aki a stílusok Augiász istállóját csinálta a színházból olyanok vagyunk mint Übü király a harcban az öreg Lear meg mintha a Halley-üstökös keresné az égen és ki használ ma már annyi szint estéknként azt hittem színészt szerződtetett a direktor nem festőművészt a tőkélyre emelt unalom ez az opusz persze a nagyérdemű nyájas nem lehet becsapni megérzi az üdvözítő szünet közeledtét akkor aztán megindul mint a birnami erdő

na végre
csakhogy jössz
rendezőké

éppen rólad beszélünk zseni él köztünk minden estéknél ünnepp színt vibrál a színpad ahogy a zöveget élni hagyod a színésznek csupa lüktetés csupa mélyáramlás a dráma azok a revelatív alakítások sugallata van minden szónak művészi üzenete most értem meg Bandit több dolgok vannak földön és égen Horatio hogyhogy milyen Bandi hát a Gellért telitalálat ez a darab én mondom telitalálat te más időkoordinátával dolgozol mint a többi műhely vagy rendezőkém egyedülálló európai műhely csókollak

ANDRÁSSY LAJOS

Versek fölött,
éjfél után

I. A SZAVALÓ

(Ircsinek)

Te verset írsz, csak sápadt lámpafény
ölel körül, míg minden-minden alszik
fáradt testedből lázas szív dübög
a csönd-falakra, visszhangja se hallszik.

Hinnéd: a vers is néma lesz akár
magányos-gyötörő perceid — s ime
életre kél — és zeng! — a gondolat:
egy csitri lány leg-lelke bújt bele!

És mondja, mondja ez a barna lány!
Honnan a tűz? — Az értelem kohója
csendből zenévé mint ötvözte át?

Hol leste el titkod az éj alatt
hogy beoltozte versedbe magát?!

2. SZÉP VERSEK '84

Nézem az ismert arcokat: melyik
kivánta igazán és csökönyösen
hogy sose lépjek már én közibük
magányos legyek — tőlük — örökösen...?

TAKÁTS GYULA

Triptychon
Csánkiról

I.

CSÁNKI A MODERN

Zéróval a hasán és farán
Csánki, a modern, kegyetlen riszál!
A semmivel tüntet...
Járja és rágja a régi lemezt,
mint izgatott kecske a füvet.

II.

CSÁNKI ÉS A KONZERVDOBOZ

A semmiből a semminek
hálóza szavakat,
Dunánk partján bővíve is csak egyre
rontva a mondatot,
forog új hálózába veszve Csánki
s mit ő sem ért,
terajtat kéri számon,
mert oly modern
és fényes, akár egy felnyitott,
üres konzervdoboz

III.

CSÁNKI A VÁROSTERVEZŐ

Csánki, a bölcs, ha nem is az agorán...
Ott biztos kitépték volna a fülét,
ha akkor úgy tervezi és azt, amit
itt építenek a szabad helőtárak,
Várost, szavára, lelkük ellen...